

BUITEN

1^E JAARGANG N^O. 4.

ZATERDAG 8 JUNI 1907.

Foto E. van Elfrinkhoff.

ZEILTOCHT OP DE ZUIDERZEE.

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

REDACTIE:

HENRI VAN BOOVEN, te Hilversum, met medewerking van JHR. JAN FEITH en WILLEM MULIER.

MEDEWERKERS.

ARCHITECTUUR, (Gebouwen, woninginrichting, meubelen, verlichting, verwar-
ming, enz.) TUINARCHITECTUUR, PLAATSBSCHRIJVING: DS. W.
BAX JR., WOUTER COOL, H. J. DAMMERMAN JR., J. W. HANRATH, PROF.
K. SLUYTERMAN, F. SMIT KLEINE, LEONARD A. SPRINGER, D. F. TERSTEEG,
J. H. DE VEER, P. WESTBROEK.
BLOEMEN- EN MOESTUIN: (Serres, kassen, enz. vruchtboomen, sierheesters).
K. BERENDSEN, JAC. B. BRINK, E. H. J. CUNAEUS, J. J. KRUYFF, A. SCHUTTEVAER,
E. TH. WITTE.
FOKKEN EN KWEKEN: (Paarden, runderen, zwolven, honden, pluimvee en
ander gevogelte, visschen, bijen): F. BLAAUW, G. C. DUVAL VERWEY, J.
KOOIMAN, CHR. H. J. RAAD, J. H. W. TH. REIMERS, S. SPANJAARD LZN.
FOTOGRAFIE: J. A. BAKHUIS, F. F. BRUYNING JR., MARIE BIJL, WOUTER
COOL, DR. A. J. M. GARJEANNE, G. A. M. GARJEANNE, R. TEPE.
HYGIËNE, (Tuinsteden) OPVOEDING EN ONDERWIJS: J. BRUINWOLD RIEDEL,
G. H. DEMMINK, J. C. G. GRASE, G. OOSTERBAAN.
LANDBOUW, LANDBOUW-ECONOMIE, HEIDEONTGINNING EN BOSCH-
CULTUUR: (Cultuurplanten, woudflora, veredeling van gewassen, enz.) L.
BROEKEMA, F. F. BRUYNING JR., V. R. Y. CROESEN, S. R. VON FRANCK,
J. RINKES BORGER, J. Z. TEN RODENGATE MARISSSEN, A. J. VAN SCHERMBECK,
C. G. SPENGLER.
LEVENDE NATUUR EN LETTERKUNDIGE BIJDAGEN: M. J. BRUSSE,
MEVR. A. BIJL-VAN SLOOTEN, BERN. CANTER, J. DAALDER DZN, HENRI M.
DEKKING, DREVES UITTERDIJK, DR. A. J. M. GARJEANNE, E. HEIMANS,
J. HORA ADEMA, DR. EDW. B. KOSTER, LODE BAEKELMANS, JOH. DE
MEESTER, HENRI MEIJER, P. TEUNISSEN, J. REDDINGIUS, F. DE SINCLAIR.
METEOROLOGISCHE EN ASTRONOMISCHE MEDEDEELINGEN: DR. C.
SCHOUTE, J. VAN DER BILT, PROF. DR. A. A. NIJLAND.
SPORT: (Cricket, golf, hockey, kaatsen, lawn tennis, voetbal, ijskolf (bandy), enz.;
paardensport; jacht en jachthonden; automobilisme, wielrijden, toerisme; roeien,
zeilen, zwemmen, visschen, watersportjes; biljarten, schermen, vuistvechten, enz.;
waastrijden) H. F. ADAMS, LUIT. H. BIEMAN, J. COUCKE, PROF. P. H.
DAMSTÉ, W. H. R. VAN MANEN, W. WESTRA.
VOOR ONZE DAMES: MEVR. A. SMIT KLEINE-FASTRÉ.

INHOUD:

Zeiltocht op de Zuiderzee, Illustratie	blz. 37
De uittocht van het platteland	38
De artistieke eigendom, door W. M., geïllustreerd	38
Cattery's, geïllustreerd	39
Voor den intocht, door Chr. H. J. Raad, geïllustreerd	40
De sterrennacht te Utrecht, door Van der Bilt, geïllustreerd	42
Op de Braassemermeer, door F., geïllustreerd	44
Sport: Hollandia's jubileum-wedstrijden, door J. Coucke, geïllustr., bl. 37 S	46
Een opmerking over Rhododendrons, door „Tuinbaas“, geïllustreerd	47
Palmen buiten, door E. Th. W., geïllustreerd	48

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Bij iedere rubriek wordt gelegenheid voor correspondentie opengesteld en gelieve men vragen aan de Redactie te richten.
Fraaie foto's zullen gaarne ter beoordeeling ontvangen worden. Te adresseeren aan de Redactie of aan de Uitgevers. De inzender verzuijme vooral niet duidelijk zijn naam en adres te vermelden; ook achter op de foto's.
Van tijd tot tijd zullen prijsvragen voor de beste foto's op een of ander gebied worden uitgeschreven.
De Uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff - AMSTERDAM -

DE UITTOCHT VAN HET PLATTELAND.

DE heer Charles Boissevain, zelf enthousiast buitenman, zooals men weet, heeft onlangs in een „Van Dag tot Dag“ een beschouwing gewijd aan het zoo belangrijke onderwerp van den uittocht van het platteland naar de steden. Zooals te verwachten was van een steeds geïnspireerd schrijver als de hoofdredacteur van het „Algem. Handelsblad“, deed hij voorafgaan een verheerlijking, zooals wij zoo gaarne van hem lezen, van het genot van het buitenwonen. En als tegenstelling liet hij na deze ontboezeming volgen, dat niettemin de plattelandsbevolking zich niet buiten heeft laten binden, doch laten lokken naar de steden. Zeer terecht wijst de schrijver er op, dat deze uittocht der plattelandsbevolking, zijnde één der meest kenmerkende verschijnselen der negentiende eeuw, geen bewijs beteekent van vooruitgang in geluk en beschaving. Daarom vraagt hij:
„Zal de twintigste eeuw een reactie brengen op dat onnatuurlijk openhoopen en samenhoeken in de groote steden? Zullen de groote steden met haar lichtschittering, haar oogenschijnlijk goedkope genoegens, haar misleidende zoogenaamd overvloedige gelegenheden om werk te vinden, de landbouwers blijven trekken? Zullen de gewaande kansen dat ze bij werkloosheid verplee makkelijk geholpen en in geval van ziekte kosteloos verplee worden, hun betooverende werking — als van de kaars op een mug — blijven uitoefenen op de werkheden van het platteland? Of zal de heerlijke beschaving vol levenskracht, die zich in laatste jaren uit in toenemende onttrekking van goe deering, ten slotte aan die uitputtende onttrekking van goe werkrachten en frisch bloed en gezonden geest aan het platteland een einde maken? Voorspellingen op dit gebied zijn moeilijk en gewaagd. Maar overweging van deze vraag is plicht voor allen, wien de toekomst van hun volk dierbaar is.”

De heer Boissevain is tot deze beschouwingen gebracht door een boek van Jules Méline, oud-minister van landbouw, en president der Fransche Kamer en ook kort minister-president der Fransche Kamer onder den titel: „De Uittocht van het Platteland“. De algemeene strekking daarvan willen wij, met onze volle sympathie voor dit belangrijke onderwerp, ook hier weergeven.

Méline beschouwt dezen uittocht als een ernstig verschijnsel, tweeërlei opzicht, en voor de steden, die overvol raken, en voor het platteland, dat ontvolkt wordt, en reeds gebrek aan arbeidskrachten begint te krijgen. Hij noemt het een levensvraag voor volken, en is zelfs over de naaste toekomst van Europa niet best te spreken.

Tegen het gejaag en lawaai der steden stelt hij het buitenleven als eenig middel tot herstel van de harmonie en van de vermindering der geestelijke en lichamelijke gezondheid, waardoor de moderne nijverheid zoo veel kwaad heeft gedaan.

„Het welzijn van een volk“ — dus haalt Méline een Chinees gezegde aan — „is gelijk aan dat van een boom: landbouw is zijn wortel, nijverheid en handel zijn takken en bladeren. Als zijn wortel, nijverheid en handel en takken af en de boom sterft, wortel is aangetast vallen bladeren en takken af en de boom sterft.”

En juist die wortel is, volgens den heer Méline, ernstig aangetast. Het volk is van het land naar de steden getrokken en de geheele aandacht van de regeering wordt in beslag genomen door de opzichtig gestelde eischen van deze nieuwe bewoners, zoodat het platteland en zijn bewerkers op den achtergrond geraken. Over-productie is het samengaan verschijnsel, opeenhoping en ontaarding het onvermijdelijk gevolg.

De hoofdstelling van den Franschen schrijver, is dat het land de moeder is van alles, voornamelijk van den landbouw, „de eerste van alle takken van nijverheid“. Dat juist deze tak het meest gedrukt is, ligt volgens hem niet in het gebrek aan beschikbaren grond, of aan een landbouwkundige depressie, maar in de betooverende aantrekkingskracht der steden, waarheen de plattelands-bevolking getrokken wordt als „een mug naar de kaarsvlam.“

Eenige agrarische hervormingen zijn volgens Méline noodig, wil men aan dien toestand een einde maken. Zoo een betere schatting der waarde van den bodem, verder algemeene toepassing van het coöperatief stelsel, omdat het individu anders ook hier machteloos staat tegenover de reuzenorganisaties, die alle wege zijn opgericht.

Maar ook een hervorming van het onderwijs op het platteland, door bij de landbouwers van jongs af zin en belangstelling te wekken voor de schoonheid der natuur en voor de genietingen en het moreel en fysiek verheffende van buitenleven en landbouwbedrijf. Verder heeft hij zijn hoop gevestigd op de toepassing van het beginsel der „homestead“, op dat der electriciteit, ter herleving der dorpsnijverheid. „Geen beter middel om den landbouwer van drank en zonde af te houden, dan de ontwikkeling van het gezinsleven met behulp van gezamenlijken arbeid der gezinsleden binnenshuis.”

Dan eindigt de „Van Dag tot Dag“-schrijver, aan wiens artikel wij deze beschouwingen ontleenden, zijn algemeen overzicht van het Fransche werk aldus:

„Het boek van den heer Méline is een belangwekkende uiting van den geest des tijds. Het is een voorbeeld van de belangstelling van een bekend staatsman in het vraagstuk van den uittocht der plattelands-bevolking. En hoewel het in het bijzonder het oog heeft op toestanden in Frankrijk, heeft de heer Méline zijn taak zoo breed opgevat, dat het boek ver over de grenzen van zijn land aandacht verdient.”

DE ARTISTIEKE EIGENDOM.

OP 30 Maart is te Amsterdam eene vergadering gehouden van de Nederlandsche Vereeniging voor Ambacht- en Nijverheidskunst. Daar werd een onderwerp behandeld, hetwelk voor de wereld der architecten van belang mag worden geacht.

De vergadering besloot n.l. in aansluiting met een door de Commissie voor den Artistieken Eigendom uit haar midden opgesteld rapport en een tweetal in de vereeniging door Mr. P. Tjeenk Willink gehouden inleidingen, in samenwerking met andere vereenigingen van belanghebbenden, datgene te doen, wat men gewoonlijk doet wanneer men iets op wettelijke grondslag geregeld wenschte te zien, n.l. een adres te richten aan onze volksvertegenwoordiging.

In dit adres aan de Tweede Kamer zal worden aangedrongen op een wettelijke regeling van den artistieken eigendom in de

ambachts- en nijverheidskunst Of het zal helpen? En .. of er spoedig resultaten van te wachten zullen zijn? De ervaring leert helaas, dat er nog al heel wat water door de Maas vloeit, voordat zulke desiderata eindelijk hun beslag krijgen en in den vorm van wettelijke bepalingen in het Staatsblad verschijnen.

Maar dat neemt niet weg, dat de eerste schrede op dit pad vol hindernissen gezet is en dit streven verdient allen lof.

Wij zijn van huize uit een roofstaat aan de zee geweest en zijn daar, laten we het maar eerlijk bekennen, zeer wel bij gevaren. Het feit, dat wij nog steeds niet aangesloten zijn bij de Bernerconventie, hoewel er reeds sedert jaren over geschreven en geresquestreerd wordt, moge als bewijs dienen voor de boven reeds uitgesproken twijfel aan het spoedig slagen van het streven om den „artistieken eigendom” in de ambachts- en nijverheidskunst op wettelijken grondslag te regelen, — d.i. te beschermen.

Maar het dient gezegd: *moeilijk* zal het zijn hier vaste grenzen te trekken, wanneer het denkbeeld om den arbeid der kunstenaars op kunstnijverheid-gebied tegen nabootsing, navolging of toepassing te beveiligen, wordt doorgevoerd op het gebied der versieringskunst in de architectuur en de aan de bouwkunst verwante vakken.

Het spreekt alvast als een boek, dat eventuele wettelijke bepalingen niet van terugwerkende kracht kunnen zijn. Daar zouden men grappen van beleven! Dan zouden de met het toezicht belaste ambtenaren handen vol werk krijgen!

Doch, afgezien van de vraag, of de voor te stellen wettelijke bepalingen zich zóóver zullen uitstrekken, dat men nooit ofte nimmer, zoolang de architect van een gedeponeerd en beschermd ontwerp leeft, een gelukkige of schoone oplossing van hem zou mogen namaken, blijft er nog genoeg werk aan den winkel. Het is werkelijk een treurig verschijnsel, dat men zich niet in 't minst ontziet, om de vrucht van gedegen studie onzer tijdgenooten, platweg na te maken.

Wij spreken hier niet van de talloze smakelooze imitaties in biscuit, namaak-brons, namaak-koper, -marmar, -porcelein, terracotta en aardewerk. Sommigen dier bazaarprullen dragen, heillooze bespotting — nog wel den naam van den oorspronkelijken maker als „handteekening” er in gekrast of eenvoudig gestempeld, immers die voden worden bij duizenden gefabriekeerd. Laten wij op ons terrein blijven en dan eens zien, hoe schaameloos men te werk gaat op het gebied van architectuur, meubelen, woninginrichting.

Op architectonisch gebied is 't soms vermakelijk te zien, hoe de eerste de beste ex-dit of ex-dat, die zich tot bouwer heeft opgewerkt, (schoon dit woord hier wellicht minder juist is) degelijk werk van anderen copieert. Meneer bouwt 'n villa of zelfs 'n rijtje huizen *à la Berlage*, *à la Cuypers*. Zeggen we niet: „in den geest” van Berlage, want diens geest, dat blijkt bij den eersten oogopslag, is er niet in te herkennen. Sommigen dier lieden nemen zelfs de moeite niet zich in zooverre te oriënteren, dat zij ten minste weten in welken stijl zij hunne producten imiteeren. Dat spreekt frischweg van Jonaspilaren, Romeinsche stijl, enz., enz. Doch genoeg. Die „verploeting” onzer straten en pleinen is nog zoo erg niet. Dergelijke nabootsing van onbevoegden dragen in zekeren zin reeds de kiem van de bestraffing in zich, daar menschen met wat smaak niet in hunne gedrochte-lijke scheppingen zullen willen wonen en die woningen dus van zelf in een lagere rangorde worden geplaatst.

Eerder zou men zich dienen te ergeren aan de wijze, waarop door sommigen, ter zake kundige bouwkundigen op alleszins vaarige wijze met groote nauwkeurigheid heele huizen worden gecopieerd. En wat hoofdlijnen, en wat de indeeling, de keuze van steen, en andere bouwstoffen, de verf van kozijnen en luiken, de afmetingen en deuren betreft, worden aardige huizen, waar bewaarde bouwkundigen eenige weken aan hebben geploeterd, frischweg overgenomen en op 'n andere plaats van ons lieve vaderland neergeplakt. Dan ontziet men zich zelfs niet nog van 'n detailteekeningetje van den deurklopper te komen maken, en den tuinaanleg even 'n „schrappje” mee naar huis te nemen — klaar is Kees!

Architect A. heeft er eenige jaren, *dure* jaren waren het vaak — ver gedaan, om zich zóó op de hoogte te brengen van z'n vak, dat hij zelfstandig kon scheppen op zijn gebied; bouwkundige X. (een ruim begrip heden ten dage) kalkt diens arbeid over en erkent natuurlijk vrij wat goedkoop.

Is dat eerlijk? Neen immers!

Maar wie is de schuldige in deze? De man, die leeft van de studie en arbeid van anderen? Niet geheel. Ook degene, die bestaat dat hem op die wijze een aardig huis wordt verschaft.

Ik zou gevallen kunnen noemen, waarbij de lastgever eenvoudig het zijn architect een gezellig snoepreisje op touw zet en een aardig andhuis, hetwelk te huur staat, met en benevens den tuinaanleg laat afneuzen, om van de vluchtig gemaakte schetsjes later een ontwerp te maken.

Des Zondags kan men in de villaparken onzer groote steden al van die „belangstellenden” zien, die kalmweg 'n villa in aanbouw binnenstappen, den wachter 'n sigaar aanbieden en dan: „neuzen”.

Ook in de woninginrichting tracht degene, die zelf geen begrip van dit toch zoo hoogstaande en veel studie en smaak vereischende vak heeft, zich de kosten te besparen van een deskundige of gema, die zich met het maken van binnenbetimmeringen best, doch gaat er op uit om, meestal vergezeld van zijn bouw-

Foto M. A. Boer. *HOE MEN EEN TUIN COPIEERT.*

kundige, wat *frissche, nieuwe denkbeelden* op te doen en — die even frischweg na te bootsen.

Ik ken zeer gefortuneerde menschen, die het dus dubbel en dwars betalen kunnen om zich 'n kamerbetimmering, hal-aankleding of meubileering in verband met den vorm, de afmetingen, den stijl en omgeving der te meubelen vertrekken door menschen, die op dit gebied naam hebben gemaakt, te laten teekenen. In stede van zich te wenden tot een firma, die artiesten honoreert om voor haar bestellingen van particulieren uit te voeren, vragen zij bij kennissen of vrienden, die den arbeid dier kunstenaars hebben betaald, of ze eens even mogen kijken naar hun meubilair.

„Kranig hoor, m'n waarde, ik maak je m'n compliment! Je permitteert toch,, dat ik daar even 'n krabbeltje van maak? „Dat ding is werkelijk machtig mooi gedacht. Zoo'n buffet in „den wand en zoo'n tafel laat ik me waarachtig ook maken!”

En onze vriend spaart zich, onder 't kwistig uitdeelen van die loftuitingen een aardig sommetje uit.

Ook het aanleggen van tuinen is een kunst en een zeer moeilijke zelfs, en wederom wil ik er even op wijzen, dat het toch onbehoorlijk mag genoemd worden, wanneer men in deze het werk van anderen, die er wél voor betaald hebben, eenvoudig overneemt, door zulk een tuin brutaalweg na te teekenen.

Er zou in deze toch wel 'n gulden middenweg te bewandelen zijn. Primo zijn er tal van tijdschriften heden ten dage, die verlichtingen geven van zeer bruikbare ontwerpen. Dáár is dus reeds keus in overvloed. Waar men b.v. 'n huis bouwt in ouderwetschen trant is er eveneens een horizont zóó wijd en breed, dat men nimmer gevaar loopt door nabootsing of toepassing van 'n fragment of zelfs 'n geheelen bouw, iemand's belangen te schaden, maar zoodra men zich begeeft op het gebied onzer moderne bouwkunstenaars en tuinarchitecten, moeten en principalen en bouwkundigen zich leeren te matigen in de toepassing der denkbeelden van derden en zich afvragen wat recht en billijk is — zelfs al bestaat er nog geen wet op de bescherming van den artistieken eigendom.

W. M.

CATTERY'S.

CATHOUSES en Cattery's zijn kattenhokken of kattenkooien, soms heel doelmatig voor een groot aantal dezer dieren ingericht. Ook de fokkerijen van raskatten noemt men zoo. Geregeld ziet men b.v. in de vakbladen mededeelingen over Mr. J. M. H. Bemelmans Cattery: „The Queen of the Persians”. Deze Angorakatten worden daar gefokt.

In ons land heeft men er weinige. Bovengenoemde te Ginneken-Breda is een der oudste en beste. Wij vermelden dit alleen voor lezers, die 't eerst met eigen oogen willen zien, voor zij gelooven, dat men ook katten in hokken houdt.

In Engeland deed men dit het eerst. Daar worden geregeld groote katten-tentoonstellingen gehouden en de Prins van Wales heeft een waar kattenpaleis.

Te 's Gravenhage heeft een dame de geheele benedenverdieping van haar huis en bovendien haar geheelen tuin voor haar prachtige

Foto J. M. H. Bemelmans.

Angorakatten ingericht. (De sneeuw witte Angora's met prachtig lang haar, zoo zacht als zijde, worden wel het meest als raskatten gehouden en prachtexemplaren worden duur betaald).

't Spreekt wel van zelf, dat katten op tentoonstellingen in kooien opgesloten moeten zijn. Voor raskatten is dit niets vreemds. Deze zouden zich juist zeer ongelukkig gevoelen en ze zouden duchtig togetakeld worden, wanneer men ze geheel los en vrij liet rondloopen. 't Gaat er mee, als met kanaries, en andere vogels, die in de kooi geboren zijn. Wanneer men ze laat vliegen, worden ze spoedig een prooi van roofdieren.

Zijn kattenhokken onmisbaar voor raskatten, (ook een geheel huis met van boven door vlechtdraad afgesloten tuin kan een cathouse zijn, zooals in den Haag) één gewone kat kan reeds een heel aardige kooi hebben. Staat deze op een veranda (ook op bovenverdiepingen kan men ze zeer goed hebben) dan neemt

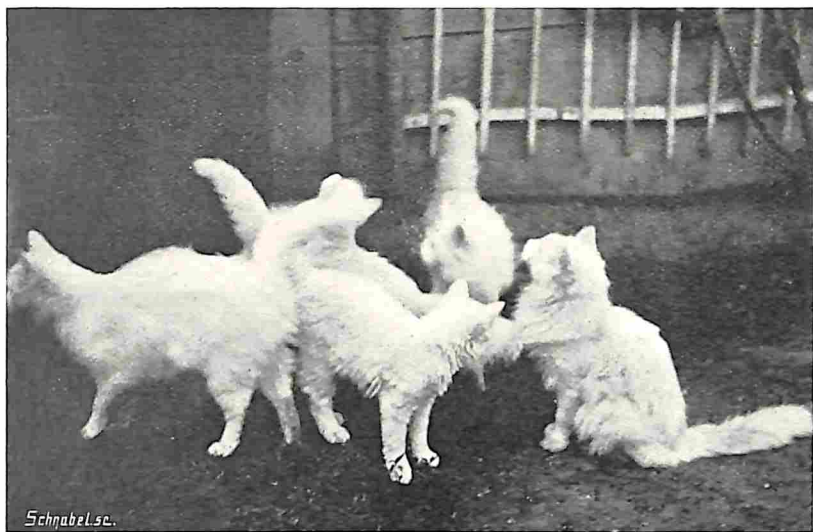

Foto J. M. H. Bemelmans.

men een kooi van gegalvaniseerd volièregaas, van boven geheel open.

Een kat ligt daarin niet altijd te slapen, zooals in huis bij den haard, maar klimt en klautert onophoudelijk, ja heeft er bijzonder veel plezier in, langs den „zolder” van haar huis te wandelen met de pooten omhoog. Tevens worden dan allerlei acrobatische toeren uitgevoerd. Vooral jonge katten doen allerlei eigenaardige gymnastische oefeningen. Een paar ballen als speelgoed zijn tevens aan te bevelen.

De kat hecht zich aan huis. Zonder hok ontloopt uw kat u gewoonlijk, wanneer gij verhuist. Maar in een cathouse is juist dat hok het „huis”, waaraan poes het meest gehecht is en met dat hok kunt gij haar overal gewinnen.

Vele katten en natuurlijk de mooiste, worden gestolen om de vellen, vele worden doodgeschoten door boschwachters, omdat ze jonge hazen, patrijzen en ander wild verscheuren. Nog meer

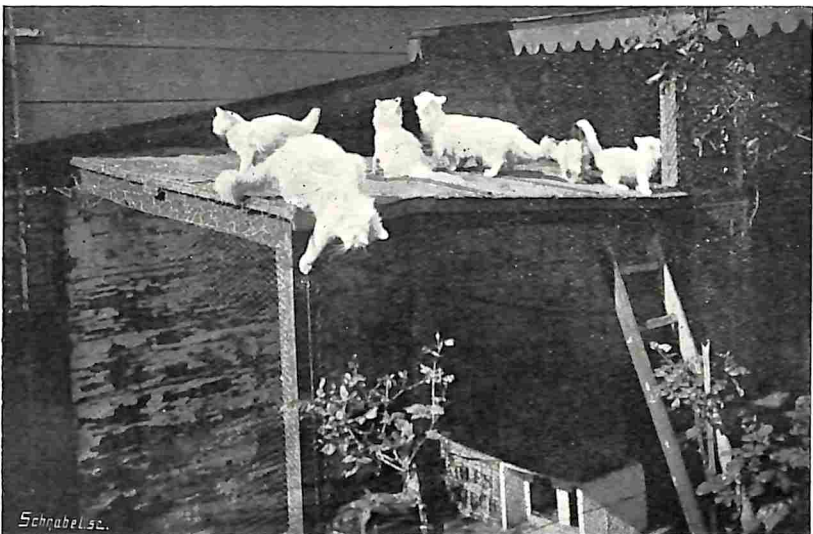

Foto J. M. H. Bemelmans.

worden er vergiftigd, omdat ze kooivogels en vogels uit nestkastjes verslinden of doodelijk verschrikt maken, kuikens dooden, den tuin omkrabben, vleesch, visch of wild uit de keuken stelen, omdat ze alles bevuilen, bloempotten breken en nog veel meer „katten kwaad” uitrichten. Dit alles kan men voorkomen en zijn katten behouden, door ze in ruime, luchtige kooien te plaatsen. Ze blijven dan gezond, doen geen huidziekten op en hebben veel mooier en dichter haar.

Katten zijn meestal half wilde dieren. Die in een cattery geboren en opgevoed zijn, zijn buitengewoon tam en lief. De zijn volstrekt niet vals. Men kan ze er een poos uittrekken om er mee te spelen, zelfs den geheelen nacht om muizen te vangen, maar moet ze alleen in de cattery voeden. Ze loopt er dan altijd weer in. Met „zindelijk maken” heeft men natuurlijk ook geen last en evenmin met de bekende kattenbak in huis. Een hoek van de cattery is hiervoor ingericht.

Hondententoonstellingen worden in ons land steeds meer gehouden, kattententoonstellingen bijna nooit, omdat wij geen raskatten hebben of die niet in kooien houden. Van katten in cattery's heeft men veel meer genoeg, dan van loslopende en niemand heeft er last van.

VOOR DEN INTOCHT.

M'N vriend verhuisde van de stad naar „buiten”. En nu zou hij toch zoo gaarne een paar bijenvolken gaan houden; eensdeels, omdat de gastronom in hem wakker werd, als hij eraan dacht, hoe hij's zomers ochtends, gezeten in z'n prieeltje, z'n grage tanden zou kunnen zetten in zoo'n heerlijk brok raathoning, dat hij zelf geogst had voor de ontbijttafel; anderdeels ook — 't zij tot z'n eer gezegd — omdat hij groote belangstelling koesterde voor het boeiende rijke leven der nijvere bijtjes. Hoe gaarne zou hij die pakkende bladzijde uit het boek der natuur eens zelf in oorspronkelijke gaan lezen!

Maar och, met z'n huis had hij 't wel getroffen buiten; z'n tuin echter, hoe gezellig in 't groen overigens, mat slechts vijftien meters in 't vierkant. Zegge: slechts! Hoe menig stadsmensch mag, bekneeld tusschen z'n enge schutting-grenzen, z'n leven lang naar zoo'n afmeting snakken.

Toen hebben we samen eens over 't geval gepraat. En mijn vriend is bijtjes gaan houden; hij heeft z'n eigen honing met edelen wellust genoten; geniet nog steeds met mond en hart; en op luingewarme vacantedagen kunt ge hem altijd vinden, in z'n tweehonderd centiares languit neergevlijd, met z'n neus naast 't vlieggat van z'n beste kast, bespiedend de drommen van nijvere immen; hoe ze haastig ingaan, beladen met heele klompen van kostbaar stuifmeel, geel en blauw en rood, voedsel voor het jonge broed in de wiegencellen van was; hoe ze bij tienenvijf tegelijk snel uitschieten, hoog op in om als zwarte stippen tegen den azuren koepel te verdwijnen in de richting, waar ze weten, dat geurige klokjes vol gouden nektar, hen hunk'rend verwachten.

Neen, ge behoeft geen groot-grondbezitter te zijn, om u de weelde te kunnen veroorloven, een bijenkast te exploiteeren. En wij, die er zelf een getimmerd hebben, behoeven evenmin verlegen te zijn met de plaatsing ervan.

Bij u binnenvliegen in de kamers doen de bijtjes nooit, een enkele verdwaalde uitgesloten. Geef ze slechts een zoodanige plaats, dat ge niet vlak voor de kasten langs behoeft te loopen. Van beweging onmiddellijk bij hun vlieggat houden de diertjes niet. Overigens gaan de bijtjes bij 't verlaten hunner woning bijna terstond een flink eind hoog de lucht in, waarna ze zich verspreiden. De bloesems van uw eigen tuin bezoeken ze alleen, maar, als er elders weinig voor hen te vinden is; dus vroeg in 't voorjaar en op schrale, winderige dagen.

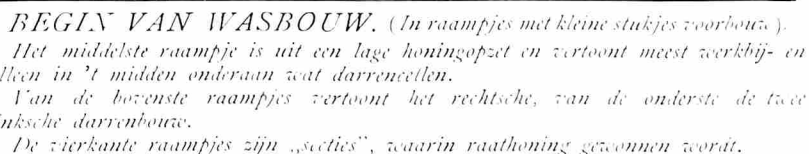
Indien het mogelijk is, moet ge 't vlieggat zuid-oostwaarts richten. Kan dat niet, dan laat ge de immen maar gerust naar een anderen kant uitkijken.

Ook is het aan te bevelen, uwe bijtjes voor voortdurend geklop en gedreun te vrijwaren; naast een timmerloods of een smidse is hun plaats niet. Vooral tijdens hun winterrust zou zulk geweld hen onnoodig oproerig maken.

Achter de kast en opzij ervan moet ge genoeg ruimte hebben, om te staan of te hurken bij het nazien der woning. En als ik u nu zeg, dat er menige flinke honinggoost is en nog wordt binnengehaald op het platte dak, ja zelfs in de goot van Amsterdamsche woningstorens, dan begrijpt ge, dat de eischen der bijen, omtrent de plaats harer woning nog al bescheiden zijn.

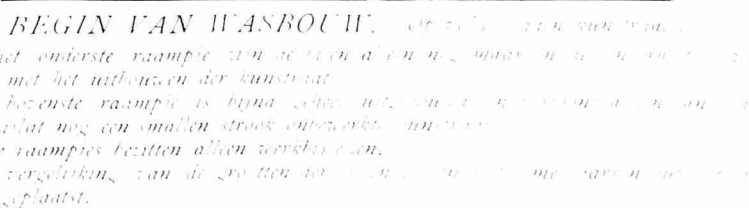
Op één ding zult ge echter terdege hebben te letten: uw kast moet strikt waterpas staan. Juister uitgedrukt: de ratenraampjes moeten vertikaal hangen. En wel om de volgende reden:

Als zoo straks uw volkje de aangeboden woning in bezit zal genomen hebben, tijgen ze ras aan hun eersten arbeid: wascellen bouwen. En daarbij manœuvreren ze als volgt: Een rist bijtjes laat zich afhangen van de toplat van 't raampje; een volgende rij grijpt in de pootjes der vorige en zoo vormt zich een levend zachtschommelend gordijn van bruine wasmaaksters. Deze bijtjes hebben zich, voor ze dien vreemden arbeid aanvingen, vol honing gezogen. Door wonderteere organen zet de nektar zich in hun ingewand, langs scheikundigen weg, om in doorzichtige, dunne schilfertjes was. Deze treden tevoorschijn tusschen de hoornachtige ringen van het achterlijf en worden van het levende-bijen-

Maar hier bedriegt de zuinigheid de wijsheid.
Want wél aanvaarden de bijtjes ook nu uw hulp dankbaar en

En weet ge, wat ge dan tevens vragen moest? Of uw handelaar u zoo spoedig mogelijk een flinken zwerm wil leveren en wel van één zijner volken, die het vorige jaar ook gezwermd hebben. Neen, schrik hier maar niet van! Ge ontvangt zoo'n zwerm niet open en bloot, als een tros druiven! Maar de postkar brengt u een net kistje, met den naam der firma en de waarschuwing „Levende bijen" erop in flinke letters. 't Is hermetisch gesloten en heeft, om de inzzittende tienduizendtallen lucht te verschaffen, één wand van ijzergaas. Door de gaatjes ziet ge de kleine bruine pootjes kieuwelen, maar u deren kunnen ze niet. Uit het kistje dringt een wondere toon, een torsch ruischen, een dreunend gebrom u in de ooren. Maar ontstel u niet; dit geluid beteekent geen woede; het is een bede aan u, den gelukkigen, maar nog angstigen bezitter van dien schat, een bede om verlossing, om vrijheid, om te mogen wonen in de schoone en geriefelijke woning, die in uw tuin hun reeds wacht.

CHR. H. J. READ

Foto Holm.

HET EMPLACEMENT MET DE TORENS.

DE STERRENWACHT TE UTRECHT.

DIE met de elektrische tram van het Centraal-Station komende, de ringlijn volgt in Zuidelijke richting, zal even voorbij de halte Abstederbrug aan zijne linkerhand een complex van gebouwen ontwaren, dat om zijn' ongewonen aanblik en het bijzonder mooie plantsoen, waardoor het omringd is, alle aandacht vraagt.

Behalve uit het vroegere Meteorologisch Instituut, (thans in de Bilt), een gebouw dat over de periode van het liedje van verlangen heen is en snakt naar de bijl van den slooper, bestaan deze gebouwen, neergezet op de grondvesten van het oude bastion „Sonnenborgh", uit astronomische werkplaatsen. En nu zich onder de werklieden aldaar bevinden twee der medewerkers van „Buiten", zal het wellicht meerderen lezers van dit blad belang inboezemen van deze werkplaatsen een indruk te krijgen. Dezen indruk mogen de nevensgaande photo's hun bezorgen.

Een daarvan geeft het buiten-aanzicht van de torens weer; de linksche toren bergt den grooten kijker, de rechtsche (Noorder-) toren dient voor de opstelling van een in 1826 door de stad Utrecht ten geschenke gegeven kijker van Fraunhofer met een objectief van 11.5 c.m. middellijn.

Zij geeft een duidelijk beeld van deze torens, daar zij van het emplacement af genomen is. Daarbij is tevens gelegenheid geweest eenige kleinere instrumenten op te stellen; het linksche is een kijker van Reinfelder en Hertel met een objectief van 68 m.m., die zeer geëigend is, ook om zijne parallaktische opstelling, voor amateur-astronomen. De firma levert bij deze soort instrumenten een zeer handig scherm, waarop een beeld van de zon kan worden opgevangen, teneinde daarop de zonnevlekken te bestudeeren; het rechtsche is een z.g. „Kometenzoeker", een kijker die een groot gezichtsveld aan groote lichtsterkte paart. Hij is niet parallaktisch opgesteld.

Tusschen deze beide instrumenten staat een zwart houten bol, waarop met witte verf de voor het ongewapende oog zichtbare sterren zijn aangegeven; deze bol doet dienst bij de waarneming van vallende sterren; met wit krijt wordt daarop namelijk de weg dien de meteor tusschen de sterren door schijnt af te leggen zoo nauwkeurig mogelijk opgeteekend.

De laatste photo genomen in den Zuidertoren geeft een duidelijk beeld van den grooten kijker. Het objectief dat hier niet zichtbaar is, heeft een middellijn van 26 c.m. (de grootste refractor in Amerika heeft er een van 100 c.m.) en de houten buis heeft eene lengte van 3.2 meter. Een door een gewicht gedreven uurwerk kan aan den

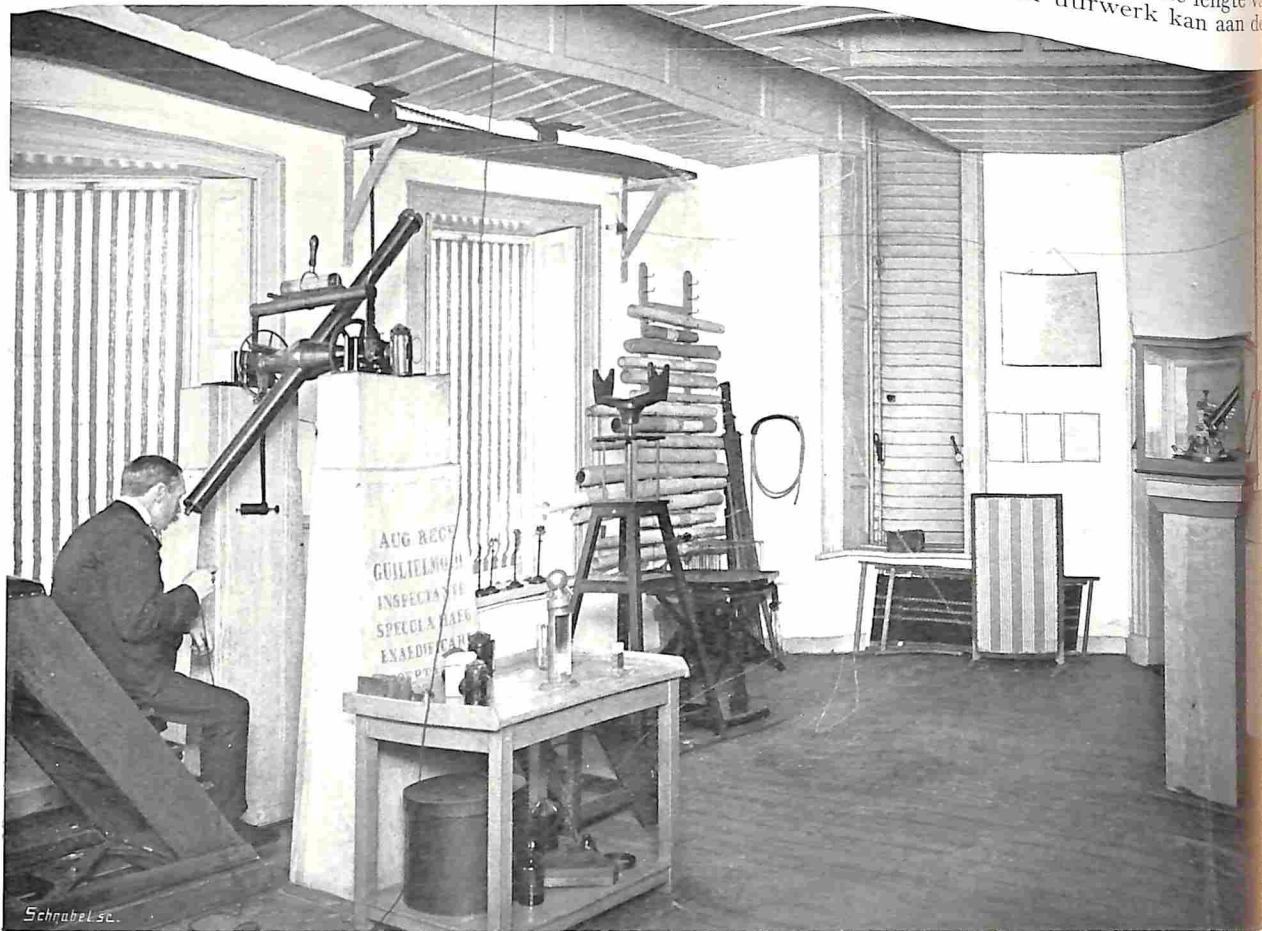

Foto Holm.

DE MERIDIAANZAAL.

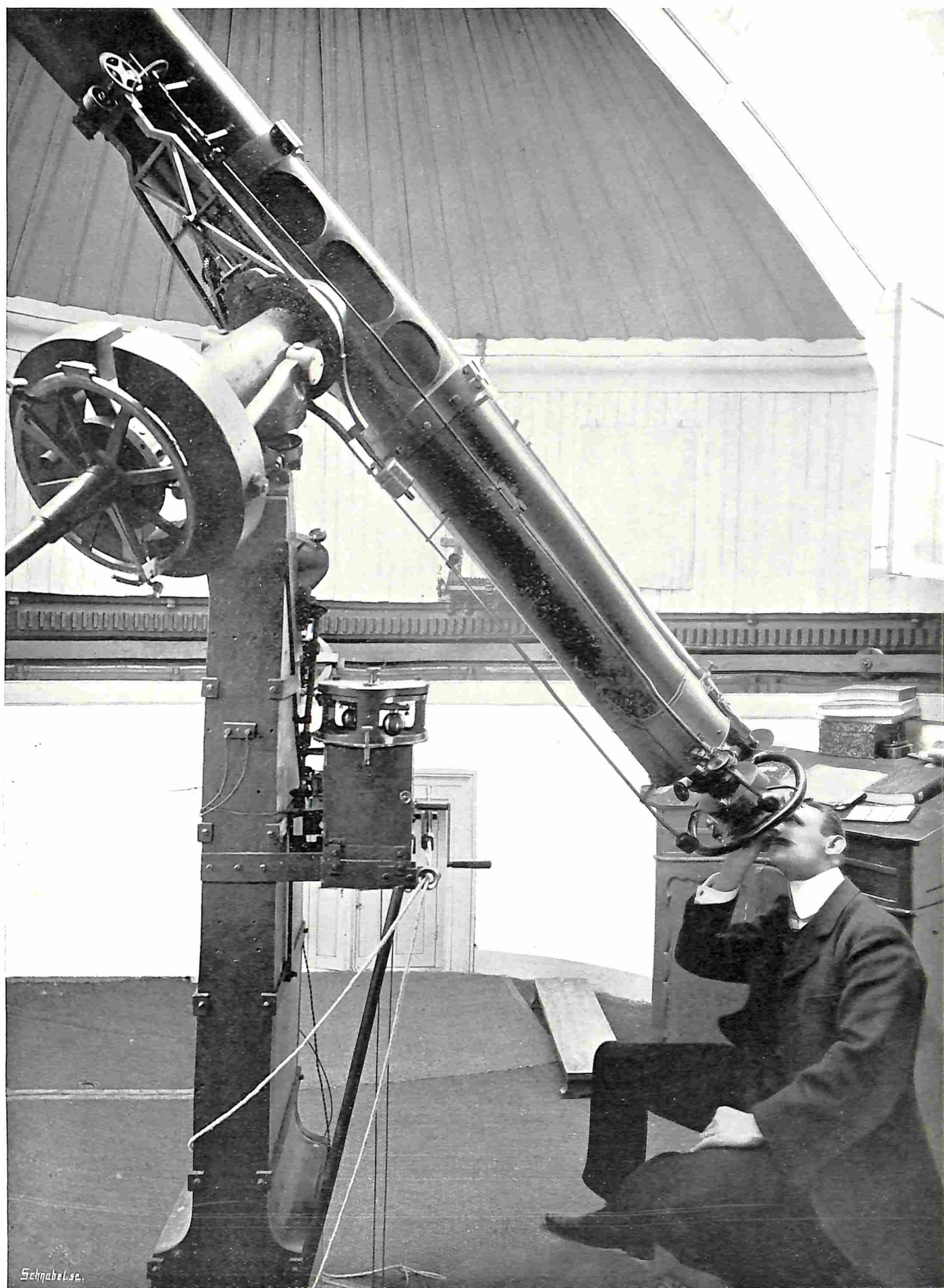

Foto Holm.

DE GROOTE KIJKER.

kijker eene draaiing verleen en gelijk aan de schijnbare dagelijksche beweging der sterren. Zij moet daartoe om een naar de pool gerichte as geschieden, waardoor de opstelling een bijzonder karakter draagt, hetwelk met het reeds bovengebruikte woord „parallaktisch” wordt aangegeven. Een in het gezichtsveld ingesteld object behoudt zoodoende (indien het uurwerk loopt) zijne plaats daarin. Dit instellen geschiedt met een’ kleineren kijker welks as evenwijdig loopt met die van den grooten en waarin door het zooveel grootere veld een gewenscht object gemakkelijker gevonden wordt. Deze kleinere kijker, op de photo slechts gedeeltelijk zichtbaar, heet „de zoeker”.

Het oculaireinde draagt den dradenmikrometer waarmede kleine afstanden aan de sfeer zeer nauwkeurig kunnen worden uitgagemeten.

Langs de beide torens loopt in Noord-Zuid. richting de z.g. „meridiaanzaal”, waarvan de derde photo een beeld geeft. De hier opgestelde meridiaankijker (*) beschrijft bij zijne draaiing om den op vaste gemetselde pijlers rustende tappenas zoo zuiver mogelijk het meridiaanvlak, en dient om door waarnemingen van sterren den loop der op de Sterrenwacht aanwezige astronomische uurwerken elke 10 dagen te controleeren. Ook de stadstijd wordt op geregelde tijden hierdoor geverifieerd.

Elken helderen nacht ademen deze sterrekundige werkplaatsen leven en bedrijvigheid, maar op hoeveel heldere nachten kan ons klimaat bogen? Dit aantal is zóó gering dat zij alle geheel voor waarnemingen in beslag zijn genomen en er geen tijd beschikbaar blijft om eventueele bezoekers mede van het schoone aan den hemel te doen genieten. Streng, gedrukte formulieren hebben dienaangaande reeds velen teleurstelling gebracht. Moge deze den lezers van „Buiten” door het hier medegedeelde bespaard blijven!

Utrecht.

VAN DER BILT.

*) Een meridiaancirke! is een veel samengestelder, meestal ook veel grooter en nauwkeuriger instrument waarmede waarnemingen worden verricht, die later wellicht in dit Blad besproken kunnen worden, waarnaemingen zóó belangrijk, dat zij als de fundamenteen zijn te beschouwen waarop het geheele gebouw der Astronomie is opgetrokken. Een dergelijk instrument bevindt zich o.a. op de Leidsche Sterrenwacht.

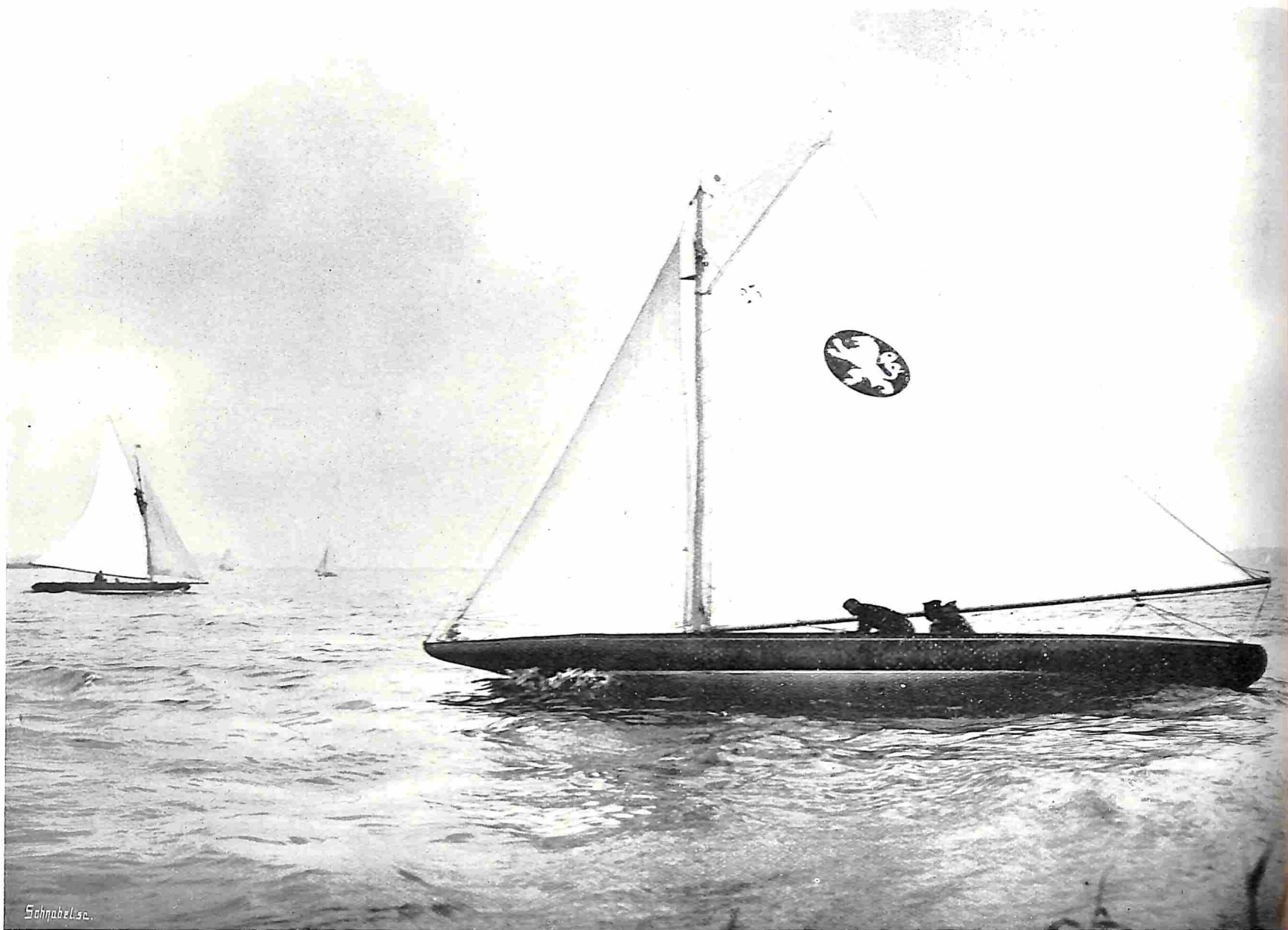

Foto E. van Elfrinkhoff.

»DE FLANDRIA» EIG. Z. K. H. PRINS ALBERT VAN BELGIË.

OP DE BRAASSEMERMEER.

VOR onze watermensen is er in heel Nederland misschien geen mooier zeilwater tot het houden van een wedstrijd dan de Braassemermeer. Want er te komen is al goede schipperskunst op zich zelf — en daar gaat 't ten slotte toch maar om! En als schipper ga je er liefst ook heen. Dan kom je van een van de kompasstreken angezeild, en tracht aan 't boerderijtje of 'n plokje olmen den weg nog sedert het vorige jaar te herkennen; of een melkende boerenmeid tusschen de hooge klaver praaï je en tracht uit haar dialect den juisten koers te raden; . . . maar hoe dan ook, er is nog nooit een waterman in deze kontreien blijven steken! Want is de omgeving van de Braassemermeer één groot waterlabyrinth, het hartje er van is altijd weer de Braassemermeer zélf. En daar moet je wezen!

Voor andere belangstellenden is de tocht moeilijker, al is hij niet minder loonend. Ik herinner me de expeditie, toen ik niet zoo gelukkig was, er met het dek onder de voeten te kunnen komen. Tot Leiden gaat 't zonder hinderpalen; dan neem je den boemel naar Alfen-Oudshoorn, en deze brengt zijn passagiers in minder dan twintig minuten ter bestemder plaatse, langs een aardig-rustiek landschap, met rechts weilanden, die zich in een groene verte uitstrekken.

Gelukkig is op zoo'n dag dat er gezeild wordt op de Braassemermeer de geheele stalhouderij uit den omtrek op de been. En 't is uitzoeken... naar keuze! De paarden zien er niet minder uit dan de groot-steedsche, de koetsiers vergoeden het gemis van het glimmend hoofddekseel hunner stedelijke aapjes-collega's door een schijntje meer levendigheid, en het rollend materiaal zelf biedt meer afwisseling, in historische beteekenis, dan welke plaats voor stationneerende rijtuigen ook. Ook kan men langs vreedzamen weg, zonder harde woorden zelfs, in weinig tijds een overeenkomst treffen voor den rit van het station Alfen tot het Padde Gat.

Daar ben je in ongeveer één uur. Maar welk een uur! Hier is weer het Hollandsche buiten. De buitenlucht waait breed aan, de horizon verruimt zich; de weg slingert in eindeloze bochten; alles wat er in voorjaarsgroei aan tak en stengel komt leven, sprankelt in zijn jonge frissche kleuren. En alles om je heen geurt van dat onzegbaar, vrije buiten.

Bij de Molenaarsbrug galoppeert het brikje de hooge ophaalbrug voorbij en houdt rechts, nu voor goed de Hijmans-Wetering langs. Dan rijdt de koetsier kort voor een boerderijtje, aan het eind van den langen weg, een ruw houten hek door; en hij zegt

achterom, dat de weg nu spoedig doodloopt en dat men dan zoowat bij het Paddegat aangeland is. Werkelijk staat de brik en kun je uitstappen.

Nu begint nog een tocht met hindernissen, — hindernissen waarvan de ergsten niet erger zijn dan dat de koeien niet uit de weg willen, dat het land er drassig is, dat telkens en overal een verraderlijk schemeren tusschen de hooge grassprietten waarschuwt dat er weer een clandestien meerboezempje een valstrik spannen. Maar dan vertoont zich ook daarachter de Braassemermeer in volle uitgestrektheid, één heerlijkheid van waterplas.

Reeds heeft een jolleman in zijn roeibootje, dat hier den toenamen naam draagt van „parramonkel", uit de verte de aanwezigheid van den nieuwaangekomene bemerkt, en voor de schuit van vijf cent wordt de zeilliefhebber door den waterboer een drassig plekje land afgezet. Gelukkig is dan niet ver van daar een eerste spoor van beschaving waar te nemen; planken liggen er op den grond, en zoo weet je, dat je het schiereilandje bereikt hebt, waar de deelnemende booten, de ankers in het veen geslagen hebben, waar ook de plaats is, waar de boeien van afvaart liggen.

Op de Braassemermeer is het dan al één en al leven! En dat is nu de verrukking: goede zeilsport in een stuk waterlandschap.

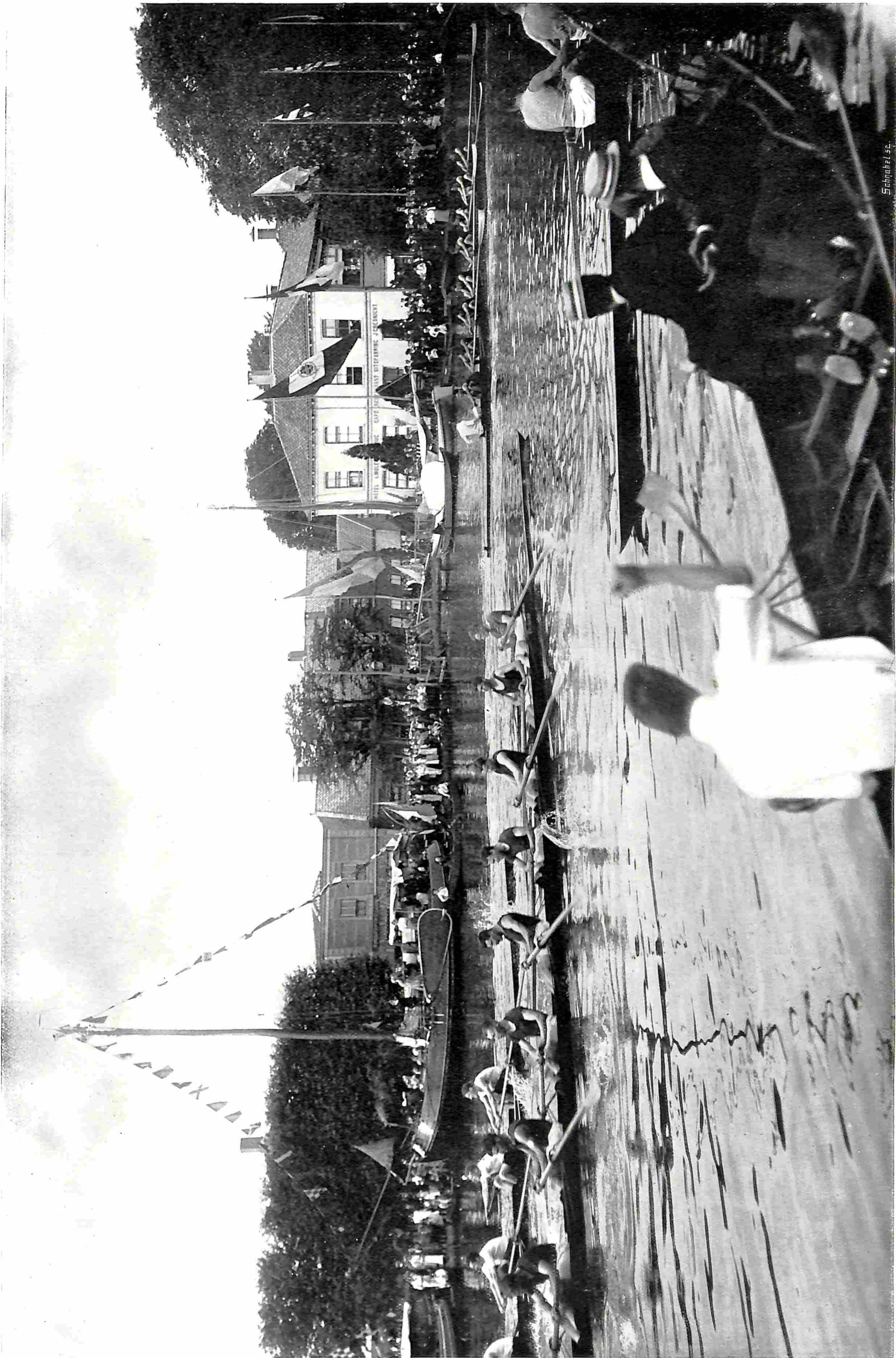
De zeilbooten, die reeds ver aan den anderen kant van het meer laveeren, lijken een handvol papiersnippers, achteloos weggestrooid terwijl de wind ze over het ribbelig watervlak voor zich uit blaast. De dichtbij zeilende booten zijn statige gevaarten; de golfvallen spatten op en splijten van een voor de vlijmscherpe boeg; achter het schip de lange zoglijnen en daartusschen de vlakgestrekte weg dwars door den dartelen golfslag.

Hoog in top het zeil; voor den wind als een plank zoo strak zonder plooi of vouwtje, één groot strak vlak, wit tegen de grijze kleur van buigende lucht.

Aan boord van elke schuit is de bemanning druk bezig; sommigen klauteren rond tusschen de tuigage, anderen hangen aan de touwen bij het voorzeil, slingeren de trossen vast en los aan mast en sprieten. Doch als de boot eenmaal statig aandrijft op het water, dat van een berst naar weerskanten, is er ook niks gekomen aan boord.

Dan wacht de poëzie van het zeilen. De booten zeilen de Braassemermeer om.

Eerst is het de oostelijke oever, langs de aanlegplaats van

TRITON WINT DE JONGE ACHT. AANVARING TUSSCHEN NJORD EN LAGA.

Foto E. van Elteren

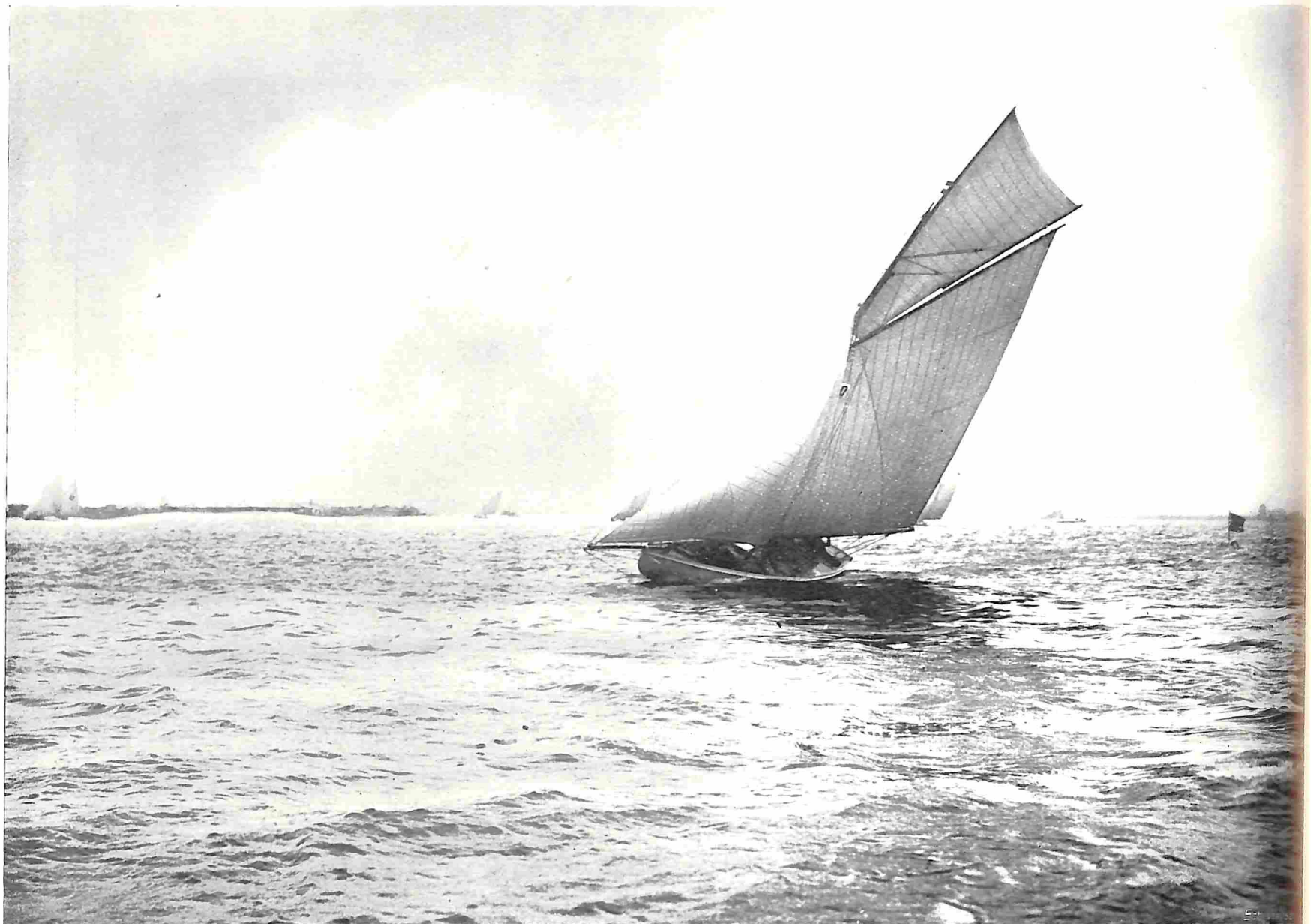

Foto E. van Elfrinkhoff.

»DE TRIXY» EIG. H. VAN DIJKER, DORDRECHT.

plezierjachten, alle met de vlaggen in top, het zeilfeest ter eere; de oevers zijn laag, traag lang-uit strekken zich de weiden in regenwaas naar een grijze lijn heen, die zich afstreept tusschen een vaag gelid boomen en den wolkigen oneindig-hoogen zolder erboven. De oeverlijn langs kringt het meer zich verder met een kantwerk laaghout, teer groen, doorschijnend met kleine vlekjes lucht tusschen de takken, een ragfijn kantwerk.

Hier bij Rijnsaterwoude ligt de eerste boei en het roer omwerpend vliegen de zeilers op den boei van de Oude Wetering aan.

Leimuiden ligt rechts. Men raadt slechts het dorp, verscholen als het is achter een dik pak boomen, alles zwaar hout, met volle diepe schaduwen en onder, en midden-in, even er boven uitstekend, de dorpsstoren. Het geboomte wordt dan weer lager, het hout lichter, de kleur vlakker; een kartellijn geeft de oevergrens aan; tot een molen met zijn plumpe lijf en de vier grijpende armen in 't rond, als een vogelverschrikker tegen de lichte grauwe gebaart.

Bij de tweede boei gaan de vaartuigen weer over stag, het doek flappert even uitgeput neer, maar als het schip zijn richting weer hernomen heeft, strakt weer bol het zeil.

Bij Roelof Arendsveen ligt weer een boei. Nu blaast de wind pal aan. Golven klotsen vooruit met kleine kopjes, in eindeloze opvolging, wit-getopte. Tegen de ruige lucht lijnt zich daarachter het massieve kerkgebouw van het dorp.

De oeverrand breekt hier af in een plotselinge ombuiging. Eerst het breede Paddegat, dan de smallere Wijde Aa, met een sappig doorkijkje op een grijze verte in effen grondkleur, en onduidelijk in schemer de torens van Ouda en Hoog Made er boven uit.

De Wou-Wetering buigt zich hier in een verbreding van de Braassemermeer; de oevers zijn nu scherp uitgebeten en vertoonen zich als groote rafels.

De jachten zijn het meer rond geweest.

Als ze voorbij de juryplaats komen knalt een schot.

De kluiver wordt neergehaald, het topzeil zakt, de jager volgt, en alleen met het grootzeil op, dat later langzaam wordt ingepalmd, sturen de vaartuigen op land aan, ploffen hun kiel in den soppigen bodem. En flapperend zwiept het zeil in slappe plooiën neer, onmachtig om de boot verder te jagen over het meer.

Dan is de kamp afgeloopen, en de Braassemermeer, de groote plas, ligt eenzaam.

Dat te hebben opgejaagd, de drieste wind in de zeilen, alle doek aan den mast, dat het dek trilt bij elke nieuwe overwinning over golfgelid na golfgelid

Dat is zeilen op de Braassemermeer!

F.

HOLLANDIA'S JUBILEUM WEDSTRIJDEN.

DE Roei- en Zeilvereniging *Hollandia* heeft 31 Mei, 1 en 2 Juni j.l., haar 25-jarig bestaan gevierd. Evenals ieder jaar had het Bestuur roei- en zeilwedstrijden uitgeschreven. Daar alle vereenigingen op dit zilveren feest van deze alom geachte vereeniging aanwezig wilden zijn, was de animo en deelname bijzonder groot. Voor de roeiwedstrijden hadden zulk een groot aantal ploegen ingeschreven, dat voorwedstrijden noodig bleken te zijn. Deze werden nu op Vrijdag gehouden. Zaterdag hadden de beslissingswedstrijden plaats, terwijl de Zondag voor de zeilwedstrijden was gereserveerd. Te Alfen zou de „finish” over een baan van 2000 M. worden gehouden.

De burger roeiverenigingen de *Delftsche Sport* en de *Amstel* brachten de verrassingen van den eersten dag. De *Sport* wist o.m. van *De Hoop* en *Njord* te winnen in de vier seniores, terwijl *De Amstel* met een groot aantal lengten van *Laga* won.

Zaterdag was er nog meer publiek gekomen: op den weg langs den Rijn krioelde het van belangstellenden, die per fiets, auto, rijtuig, ja zelfs te voet de ploegen van start tot finish volgden.

De *Amstel* voldeed aan de verwachtingen die men Vrijdag had gekregen, en won in den record-tijd van 7 min. 11 2 5 sec. het hoofdnnummer (oude vier) van den dag, vóór de *Delftsche Sport* die tweede was, met *De Hoop* als derde.

De nummers „jonge vier” en „jonge acht” gaven de spannendste eindstrijden. *Laga* won de „jonge vier” met slechts enkele centimeters voor *Triton*. De *Delftsche Sport* was derde.

In het nummer „jonge acht”, waarvan wij in dit blad een opname hebben op het moment dat *Triton* heeft gewonnen en *Njord* en *Laga* met elkander in botsing komen, was de strijd zeer spannend. De Utrechtenaren zegevierden ten slotte, dank zij een bewonderenswaardig uithoudingsvermogen.

Vooraf 's middags gaf de „finish”, waaromheen alle zeiljachten — die den volgende dag aan de wedstrijden op de Braassemermeer deelnamen — lagen gegroepeerd, een verrassenden indruk.

De *Amstel* zegevierde bovendien in de jonge en oude twee-terwijl *Njord* den dag besloot met een overwinning in de „oude acht”.

De roeiwedstrijden hadden dus ondanks het slechte weer zeer veel succes. En wat nu de zeilwedstrijden aangaat, die Zondag op de „Braassemer” werden gehouden, daar was de deelname eveneens bijzonder groot. En al viel het weer nu ook al tegen,

Foto Aug. F. W. Vogt.

RHODODENDRONS.

aan spanning in de verschillende afdeelingen ontbrak het niet. De lezers zullen in ons blad verschillende opnamen vinden, die slechts ten koste van de meest mogelijke zorg geschikt werden gemaakt ter publicatie. De regen trachtte „Buiten” parten te spelen. Toch zijn wij er in geslaagd o.m. het jacht van Prins Albert van België, dat den eere-prijs uitgelooft door H.M. de Koningin-Moeder won, op te nemen. De internationale zeilwedstrijden hadden een normaal verloop; de Belgische deelnemers sleepten heel wat prijzen in de wacht.

In de bekende A.B.C. klasse won *Carmen* van de Koninklijke Marine Jacht Club, terwijl de *Matthiche* eig. R. H. Arntzenius Nieuwediep tweede was. Het belangrijkste nummer was ongetwijfeld dat der scherpe en middenzwaardsjachten boven 3 tot en met 6 W.E. Daar ging het intusschen *Neerlandia* de speciaal gebouwde boot van het syndicaat C. Jurjens Amsterdam, ten einde de Belgen te kunnen bestrijden en *Peut-être* eig. M. de Tangry uit Antwerpen. De *Peut-être* won en behaalde daardoor den prijs door H. M. de Koningin uitgelooft.

De prijs geschonken door Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden werd behaald door de *Marinesloep*, eig. J. P. J. Otten. Ook de motorbootwedstrijden hadden veel succes, al was de deelname dan ook gering. J. COUCKE.

Een Opmerking over Rhododendrons.

DE Rhododendrons tieren het best op een open vrije standplaats. In de volle schaduw of onder boomen brengen zij niet veel bloemknoppen voort. Daar het een bloemenliefhebber echter niet alleen om rijkdom van bloemen te doen is, maar hij tevens zoo lang mogelijk genot wenscht te hebben van wat hij dikwijls met moeite en zorgen wist te kweeken, is de raad wellicht niet overtoollig, de perken met *Rhododendrons* zoo aan te leggen, dat de volle Zuiderzon ze niet bereiken kan. Daardoor wordt het spoedig verwelken der bloemen voorkomen. De *Rhododendrons* behooren in goed los gemaakten grond geplant te worden. In het geheele voorjaar, tot Mei toe, kan dit geschieden, na den bloei is het nog mogelijk ze te verplanten, wanneer men er zorg voor draagt, dat zij met goede kluiten gerooid en vooral dat deze daarbij goed nat gehouden worden, hetgeen zoo mogelijk elken avond moet gebeuren, daar men anders kans loopt, dat zij dood gaan. De *Rhododendrons* moeten geplant worden in boschgrond, vermengd met bladgrond, verganen koemest en turfmolm. Het verplanten om de 3 of 4 jaar, geeft uitstekende resultaten. *Rhododendrons*, die gebloeid hebben, en waarvan men geen zaad wil winnen, moeten gesnoeid worden, echter niet meer dan voor haar vorm, of voor den vorm van het perk, waarin zij geplant zijn. Men lette daarbij op de plaatsing der bloemknoppen voor het volgende jaar, die 1-2 cM. onder de uitgebloeide trossen ingeplant zijn. Men vermenigvuldigt de *Rhododendrons* door zaad, door afleggers of door griffeling.

„TUINBAAS”.

Foto Aug. F. W. Vogt.

RHODODENDRONS.

PALMEN BUITEN.

WEER wat nieuws, hooren wij deze en genen al zeggen, Palmen buiten, wie heeft daar nu ooit van gehoord. Palmen komen uit onze Oost en hooren in een warme kas thuis. Ziet maar eens, wanneer men ze in een serre zet, hoe treurig zij er al gaan uitzien, laat staan dan als men ze buiten plaatst. Neen, aan die proefnemingen ben ik niet voornemens mijn planten te wagen.

Hoeveel Palmen echter worden er niet in huiskamers en

PALMENGROEP (Rijks Academietaan te Leiden).

serres gekweekt, die daar een armzalig bestaan leiden, wier bladeren af en toe kleiner worden, wier bladpunten steeds meer en meer verdrogen en die ten slotte dat dorre en droge voorkomen verkrijgen, hetwelk bij dergelijke planten een vast voorkomen van een nader tot afsterven is. Heel wat van die planten zouden gerad en tot blakende gezondheid gebracht kunnen worden, indien ze des zomers waren buiten gezet. Zij zouden dan gedurende dien tijd een waar sieraad voor den tuin geweest zijn en zooveel levenskracht hebben opgedaan, dat zij gedurende den winter veel beter bestand waren tegen de slechte invloeden, waaraan zij dan zijn blootgesteld. Dit is toch een der groote voordelen van het buiten zetten der Palmen, zij worden aanmerkelijk sterker en het gevaar van verliezen wordt daardoor heel wat kleiner.

Het is een verkeerd begrip, dat alle Palmen van tropische afkomst zijn en steeds in een warme kas moeten gekweekt worden. Het is waar, dat er heel wat voorkomen in onze Oostersche bezittingen en ook tropisch Amerika rijk is aan deze Koningen der planten. Doch ook zeer veel Palmen komen voor in streken met een subtropisch, ja zelfs met een gematigd klimaat en ook in de warmere luchtstreken worden er verscheidene zoo hoog in de bergen gevonden, dat zij aan een matige warmte gewend zijn. Niets is nu zoo verkeerd dan planten, die in een gematigde luchtstreek voorkomen, steeds in de kamer te kweeken, omdat zij dan te veel verzwakken. Dergelijke planten moet men niet verzuimen des zomers buiten te zetten. Nu spreekt het echter van zelf, dat men dit met eenige voorzorg moet doen, daar het niet aangaat planten, die wellicht nooit frissche lucht genoten hebben, zoo maar ineens buiten te plaatsen en ze verzwakt als zij vaak zijn door gebrek aan licht plotseling aan de brandende zonnestralen bloot te stellen. Doet men dit toch, dan loopt men groot gevaar, dat zelfs vrij groote planten in één uur tijds verdrogen en voor goed bedorven kunnen zijn.

Het spreekt wel van zelf, dat men planten, die in elk geval in een gematigde luchtstreek 't huis behooren en die wellicht steeds in een warme kas of serre hebben gestaan, maar niet zoo op 'een willekeurigen dag buiten kan zetten. Voorein de Mei of begin Juni mag dit niet geschieden, eerst moet men zeker weten, dat er geen nachtvorst meer te vreezen zijn. Het best geschiedt het dan op een donkeren, bij voorkeur regenachtigen dag, aangezien het weefsel der bladeren, dat zich steeds binnenshuis ontwikkeld heeft, niet tegen veel licht bestand is.

De Palmen worden nu in de schaduw van boomen gezet en flink nat gespoten, ten einde ze op deze wijze aan het licht en de buitenlucht te gewennen. Het spuiten moet bij warm, helder weer, minstens een keer of drie per dag geschieden, bij donker weer is één- of hoogstens tweemaal voldoende. Heeft men de planten een dag of tien zoo behandeld, dan kan men ze meer voor onder de boomen zetten, waardoor zij in halfschaduw komen te staan en geheel aan het licht gewennen. Na nog een dag of tien gestaan te hebben, kan men ze op de voor hun bestemde plaatsen zetten of groepeeren. Het is voor het meerendeel der Palmen in geen geval gewenscht ze geheel vrij in een grasveld te zetten, daar zij dan kans hebben om te verkleuren. Goed af hun fraaie, sappig groene kleur en worden eenigszins roestig, wat ze niet mooier maakt. Enkele soorten zijn er echter, die men gerust als gazonplanten kan gebruiken, bijv. de *Chamaerops*

soorten, bijvoorkeur *Chamaerops humilis* en *Chamaerops excelsa*, twee fraaie waaierpalmen en ook een paar *Phoenix* soorten, zooals *Phoenix dactylifera*, de gewone Dadelpalm, en *Phoenix lenis*. Deze soorten maken, te midden van een grasveld, een zeer fraai effect en geven er een aangename afwisseling aan. De andere soorten doet men daarentegen beter tegen een op het Westen gelegen boomgroep te plaatsen. Zij hebben dan een mooien achtergrond, goed licht, staan betrekkelijk beschut en kunnen van den namiddagzon profiteren, iets wat haar juist past.

Het is niet geraden bij het rangschikken de planten op den grond te zetten, beter is het ze er met de potten in te graven. Dit heeft twee voordeelen. In de eerste plaats zullen zij niet omwaaien en ten tweede veel minder uitdrogen. Doordat haar bladeren een vrij groote vlucht hebben, vatten zij veel wind en is de kans van om vallen dus zeer groot, waardoor de bladeren beschadigd en de wortels losgerukt worden. Dat het minder uitdrogen een groot voordeel is, spreekt een groot verdampingsappervlak, zullen dus, vooral des zomers bij warm weer, veel water verliezen, dat zij uit den bodem moeten opnemen. Er moet dus voor gezorgd worden, dat de potkluiten steeds behoorlijk vochtig blijven en is geregeld gieten noodig. Drogen de potkluiten, bij heet weer, geheel op en wordt daar niet dadelijk in voorzien, dan is de kans, de planten te verliezen, zeer groot. Het sterke verdampen kan men natuurlijk voorkomen, door ze bij helder weer, ze een paar keer per dag te bespuiten.

Beginnen in September de dagen korter en de nachten koeler te worden, waarvan vaak een zwaren dauw het gevolg is, dan is het wel van zelsprekend, dat men gaandeweg minder moet gaan gieten en spuiten, vooral omdat ook de groei dan langzamer hand minder wordt. Tegen het eind van deze maand wordt het tijd de winterkwartieren weer in gereedheid te brengen. Als regel geldt, dat de Palmen weder voor 1 October in de kas, serre of kamer moeten geplaatst zijn. De planten, die men des zomers of langer buiten heeft gehad, behoren gedurende den winter niet al te buiten heeft gehad, worden daar slechts zwakker door. Een temperatuur variërende tusschen 45° en 60° Fahr. is voldoende.

Het eerste jaar, dat men zijn Palmen buiten zet, zullen zij wellicht schijnbaar iets achteruit en niet vooruit gaan. In de eerste plaats toch is de kans groot, dat zij één of twee der oudste bladeren, die in huis gaandeweg verzwakt zijn, zullen verliezen en in de tweede plaats zullen de bladeren, die zij buiten ontwikkelen, gedrongener en de bladstelen korter zijn. Vergelijkt men echter de laatsten met die, welke zij binnenshuis gemaakt hebben, dan zal men reeds dadelijk zien, dat zij niet alleen gedrongener, doch ook veel steviger en donkerder groen zijn, daarenboven zullen zij zich onderscheiden door een bijzonderen glans, het kenmerk van gezonde planten. Na het einde van den tweeden zomer zal men zien, dat de planten geheel gemetamorphoseerd en veel fraaier zijn geworden. Wellicht zal deze of genen nu nog vragen, welke Palmen hij buiten kan zetten en of zij daar allen even geschikt voor zijn. Als regel durven wij zeggen, dat hij dit met het meerendeel der in den handel voorkomende soorten kan doen, uitgezonderd de *Cocos Weddelliana*, de fijne vederpalm, die er wel verdragende deze bewerking uitstekend. Zeer aanbevelenswaardig is het ook voor de *Livistona chinensis*, meer algemeen bekend onder den naam *Latania borbonica*, doch bij deze moet men oppassen, dat zij niet te veel in de zon staat, omdat haar bladeren dan geel worden. Plaatst men ze echter in de schaduw, dan zullen de jonge bladeren zich fraai en krachtig ontwikkelen en zij die het doen, zullen niet meer te klagen hebben over de beruchte dorre punten, die deze fraaie planten in huis maar al te vaak ontsieren.

E. Th. W.

CHAMEROPS (TRACHYCARPUS) EXCELSA
(Rijks Academietaan te Leiden).